

Sisällys

Esipuhe 7

Rakennetut kulttuuriympäristöt kertovat Suomen historiasta 9

Meri ja saaristo 14

Kallankarien kalastajatukikohta 15 · Merenkurkun saariston majakka- ja luotsisaaret 16 · Björkön kylämaisema 18 · Hauensuolen kalliopiiirros-alue 19 · Ruissalon huvila-alue 20 · Utön linnake, majakka- ja luotsiyhdyskunta 23 · Porvoon läntisen saariston luotsi-, majakka- ja kalastusyhdykunnat 24 · Tammion ja Kuorsalon saaristokylät 26

Rannikko 28

Paraisten kirkko ja Vanha Malmi 29 · Sarvilahden kartano ympäristöineen 30 · Sannanrannan huvila-alue 31 · Suuri Rantatie 32 · Luodon kirkko ympäristöineen 34 · Vanha Rauma 37 · Kristiinankaupungin ruutukaava-alue 38 · Loviisan alakaupunki 40 · Kivi-Pori 43 · Kaarlelan kirkko ja pappila 44 · Ahlaisten kirkonkylä 45

Vanhat rintamaat 46

Nousiaisten kirkko ja kirkkomaisema 47 · Hollolan kirkko ja historiallinen pitäjänkeskus 48 · Kankaisten kartanolinna 50 · Lavinnon kylä 51 · F. E. Sillanpään kodit 53 · Jokioisten kartano ja Loimijokilaakson viljelymaisema 54 · Vanajanlinna 57 · Laukon kartano 58

Jokilaaksot 60

Kuortaneen pohjalaistalot 61 · Vanha Porvoo ja Porvoon linnamäki 62 · Lapuan tuomiokirkko ympäristöineen 65 · Korian sillat 66 · Peipohjan rautatieasema-alue 67 · Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset 68 · Lapin uitto- ja savottatukikohdat 70

Järvi-Suomi ja metsät 72

Petäjaveden vanha ja uusi kirkko ympäristöineen 73 · Kerimäen kirkko ja kirkkoranta 74 · Ilomantsin Pappilanvaara 75 · Ruoveden kirkonkylä 76 · Kallenaution kestikievari 78 · Haminalahden kulttuurimaisema 79 · Joroisten kartanot 80 · Kuhmoisten sahan lahti 82 · Murtovaaran talomuseo 83 · Laitaatsillan telakkayhdyskunta 85 · Saimaan kanava 86 · Korteniemen metsänvartijan tila 88 · Nummijärven kirkko 89

Tunturimaisema 90

Porroerospaikat ja -aidat 91 · Utsjoen kirkkomaisema 92 · Pallastunturin matkailuhotelli 94 · Enontekiön saamelaisasutuksen talvi- ja kesäkylät 95 · Repokairan ja Lemmenjoen alueen saamelaisasutus ja kalkan-kaivajayhdyskunta 96 · Suvannon kylä 98 · Keimiöniemen kalakentät 99

Puolustus 100

Täyssinän rauhan rajakivet 101 · Olavinlinna, Kyrön- ja Haapasalmen kulttuurimaisema 102 · Suvorovin kanavat 104 · Haminan linnoitus- ja varuskuntakaupunki 106 · Suomenlinna 108 · Linnan kasarmit 110 · Kuopion kasarmialue 111 · Kauhavan ilmasotakoulu 112 · Huovinrinteen varuskunta 114 · Salpalinja 115

Teollisuus ja kuljetus 118

Verlan teollisuusympäristö 119 · Pohjan ruukkiympäristöt 121 · Nuutajärven lasitehtaan alue 123 · Juantehdas 124 · Littoisten verkatehdas ja Kotimäen asuinalue 126 · Tammerkosken teollisuusmaisema 127 · Noormarkun ruukin ja Ahlström-yhtiön rakennukset 130 · Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit 132 · Hyvinkään rautatieasemat 135 · Iisveden tehdas- ja rautatieasemaympäristö 136 · Aurajokisuun satama-, telakka- ja teollisuusalue 137 · Rajamäen tehdasyhdyskunta, kirkko ja rautatieasema 140 · Sunilan tehtaat ja asuinalue 142 · Valkeakosken tehtaat ja yhdyskunta 144 · Suvilahden voimalaitosalue 147 · Otanmäen kaivosyhdyskunta 148 · Kude-neule Oy:n tehdasalue 149

Opetus, koulutus, tiede ja tekniikka 150

Lahden suurradioasema 151 · Struven astemittausketju 152 · Mustialan maanviljelysopisto 155 · Raahan seminaari 156 · Jyväskylän yliopiston alue 158 · Oulun yliopisto 161

Kirkko, hallinto ja julkiset rakennukset 162

Tampereen tuomiokirkko 163 · Turun tuomiokirkko ja Turun historiallinen ydinalue 165 · Konnunsuon vankila 167 · Kakolanmäki 168 · Tornion kirkko ja raatihuone ympäristöineen sekä Rantakadun ja Keskikadun puutalokorttelit 170 · Senaatintori ympäristöineen 173 · Vaasan rantapuistovyöhyke julkisine rakennuksineen ja Vaasan Höyrymylly 176 · Oulun rantakorttelien julkinen kaupunkitila 179 · Helsingin Rautatienraja 180 · Turun hautausmaa siunauskappeleineen 182 · Rosenlundin pappila 184 · Seinäjoen Aalto-keskus 185 · Kouvolan hallintokeskus 186 · Kotiniemen kasvatuslaitos 187 · Niuvanniemen sairaala 188

Matkailu, virkistys ja kulttuuri 190

Imatrankosken kulttuuriympäristö 191 · Kansanpuistot Korkeasaari ja Seurasaari 193 · Aulangon puisto 196 · Herttoniemen ja Kumpulan siirtola-puutarhat 198 · Särestöniemen erämaatila ja ateljee 201 · Tuusulan Rantatien kulttuurimaisema 202 · Malmin lentoasema 204 · Olympiarakennukset 206 · Lapin keskuspaikkojen linja-autoasemat 209

1900-luvun kaupunkisuunnittelu, jälleenrakennus ja modernismi 210

Etu-Töölön kaupunginosa 211 · Vallilan asuinalueet 214 · Nakkilan kirkko ympäristöineen 216 · Sallan kirkko 217 · Paimion parantola 218 · Kajaanin Kauppakadun funkistalot ja Raatihuoneentori 220 · Karjasillan jälleenrakennuskauden asuinalue 222 · Rasimäen asutuskylä 223 · Kaprakan kuntoutuslaitos 224 · Kortepohjan asuma-alue 225 · Tapiola 226 · Kalevan kirkko ja kaupunginosa 228 · Lauritsalan kirkko ja seurakuntakeskus 230 · Hervannan keskusakseli 231

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

Kaikki kohteet maakunnittain 232